

Kur'an-ı Kerim; yerin ve göğün Rabbi olan Allah'ın ezelden ebede uzanan, zamanı ve mekanı kuşatan, benzeri getirilmekten insanı aciz bırakan Kelam-ı Kadim'idir. O sadece bir kitap değil, ilahi sıfatların kelama bürünmüş tecellisidir. Sahih kaynaklar ve ulemanın ittifakıyla Kur'an'ın mahiyeti ve barındırdığı sırlar bir ummandır. Kur'an'ın mahiyeti, Allah Azze ve Celle'nin gökyüzünden yeryüzüne sarkan ipidir. Kur'an yaratılmış değil, Allah'ın kelam sıfatının bir tezahürüdür.

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Kur'an'ın ihtişamını şöyle tarif buyurur: "Kur'an bir ucu Allah'ın elinde, diğer ucu ise sizin elinizde olan kopmaz bir iptir. Ona sımsıkı sarılın. Ondan sonra asla sapıtmaz ve helak olmazsınız."

Kur'an-ı Kerim'in ihtişamı dağları parçalayan kudretidir. Kur'an'ın taşıdığı mana yükü o kadar azametlidir ki, Rabbimiz bu ağırlığı bir temsil ile Haşr Suresi 21. ayette şöyle beyan eder:

"Eğer biz bu Kur'an'ı bir dağa indirseydik, muhakkak ki onu, Allah korkusundan baş eğmiş, parça parça olmuş görürdün." (Haşr Suresi, 21. Ayet)

Bu ayet, Kur'an'ın sadece bir metin değil; atom altı parçacıklardan galaksilere kadar her şeyi titreten bir enerji ve hüküm kaynağı olduğunun delilidir. Kur'an-ı Kerim içinde sırlar ve sonsuz hikmetler barındırır. Kur'an, varlığın şifrelerini barındıran bir hazinedir. Sahih kaynaklarda bu sırlar şöyle tasnif edilir: Bunlardan ilki zamanın dürülmesi, yani haberi sadıktır. Kur'an geçmişin karanlıkta kalmış hakikatlerini en doğru şekilde gün yüzüne çıkarır ve geleceğin, ahiret, kıyamet gibi perdelerini aralar. Hazreti Ali (radiyallahu anh) şöyle der: "Onda sizden öncekilerin haberi, sizden sonrakilerin haberi ve aranızdaki meselelerin hükmü vardır."

Kur'an kainatın anahtarıdır. O her şeyin açıklanmasını barındıran bir "tibyan"dır. Eşyanın hakikatine, yaratılışın gayesine ve nizamın sırrına ancak bu nurla vakıf olunur. Ayetler insan ruhunun genetik kodlarına hitap eder. O okunduğunda kalpler mutmain olur. Çünkü ruh, kendi vatanından yani İlm-i İlahi'den gelen bu sesi tanır.

Kur'an'ın en büyük sırrı benzersizlik sırrı, yani i'cazdır. Tek bir harfinin dahi değiştirilememesi ve en küçük bir suresinin dahi benzerinin yapılamamasıdır. Onu ihtişamlı kılan; lafzındaki fesahat, manasındaki belagat ve hükmündeki adalettir. Diliyle edebiyatçıları aciz bırakır, hukukuyla adalet arayanları hayran bırakır, hikmetiyle filozoflara diz çöktürür.

Vahyin en büyük müfessirlerinden olan İbn Mesud (radiyallahu anh), Kur'an'ın ihtişamını şu sözlerle kalplere nakşetmiştir: "Kim ilim istiyorsa Kur'an'ı deşelesin, derinliğine insin. Çünkü öncekilerin ve sonrakilerin ilmi ondadır." Peki mümin için Kur'an nedir? Kur'an; zifiri karanlıkta yol gösteren bir meşale, kaosun ortasında sarsılmaz bir kale, manevi ölüme karşı "Hayy" isminin tecellisi olan bir hayat suyudur. Onu okumak doğrudan doğruya Arş-ı Ala'nın hitabını kalbe misafir etmektir. O meclise giren kişi artık dünya sürgününde yalnız değildir; yanında Allah'ın kelamı, arkasında ise sonsuzluğun gücü vardır.

Kur'an-ı Kerim'i anlama davası sıradan bir öğrenme çabası değil; kulun kendi varlığını, Kelam-ı Kadim'in bünyesinde yeniden inşa etme sürecidir. Bu kutsal yürüyüşün adabını, ihtişamını ve usulünü sahih kaynakların ışığında, bir müminin kalbine nakşolacak silsile ile derinleştirmek gerekirse; Kur'an'ı anlamanın ilk adabı, ona karşı olan tüm önyargılardan ve dünyevi meşgalelerden arınmaktır. İmam Gazali İhya'da bu adabı şöyle tarif eder: "Kur'an'ı anlayan kişi, o yüce hitabı iştirken kendi nefsinden ve düşüncelerinden sıyrılmalı; sanki o an Allah'ın huzurunda O'nu dinliyormuş gibi bir hal içinde olmalıdır." Kaf Suresi 37. ayetten mealen:

"Şüphesiz bunda kalbi olan yahut şahit olarak kulak veren kimse için bir öğüt vardır." (Kaf Suresi, 37. Ayet)

Buradaki şahitlik; bedeninin orada, ruhunun ise kelâmın içinde kaybolmasıdır. Sahabe-i Kirâm için anlamak, bir bilgiyi hafızaya kaydetmek değil, o ayetin karakterine bürünmektir. Hazreti Ömer Efendimiz Bakara Suresi'ni 12 yılda tamamlamıştı. Bakara Suresi'ni bitirdiğinde secdelere kapanmış, uzun yıllar süren bu yolculuğun sonunda sadece sureyi ezberlememiş, surenin içindeki her bir hükmü hayatına ilmek ilmek işlemiştir.

Hadis-i şerifte bildirildiği üzere: "Sizin en hayırlınız Kur'an'ı öğrenen ve öğretenidir." Buradaki öğrenme; lafzını ezberlemekten ziyade onun murad-ı ilahisini, yani Allah'ın ne demek istediğini kavramaktır. Kur'an'da "tertil"den kasıt harflerin değil, kalbin ritmidir. Kur'an'ı anlamak için tertil ile okumak şarttır. Tertil sadece tecvitli okumak değil; her kelimenin hakkını vererek, duraksayarak ve derinleşerek okumaktır. Abdullah bin Abbas (radıyallahu anh) şöyle derdi: "Bakara ve Ali İmran surelerini tertil ile düşünerek okumayı, Kur'an'ın tamamını süratle anlamadan okumaya tercih ederim." Bir ayet okunduğunda, o ayetin manası kalbe inene kadar orada durmak; tıpkı bir yağmur damlasının toprağa süzülmesi gibi kelâmın ruha süzülmesini beklemek gerekir.

Sahih kaynaklarda aktarılan en büyük anlama sırlarından biri; Kur'an'daki her bir "Ey iman edenler" hitabını işittiğinde kulun "Buyur Ya Rabbi, emrin başım üstüne, bu hitap doğrudan banadır" diyerek irkilmesidir. Kur'an'ı bir tarih kitabı gibi okuyan mahrum kalır, onu taze bir mektup gibi okuyan ise miraca çıkar. İbn Mesud'un uyarısı da bu yöndedir: "Kur'an'da 'Ey iman edenler' nidasını işittiğin zaman ona kulak kesil. Çünkü ya bir hayır emrediliyordur ya da bir şerden sakındırılıyordur."

Kur'an'ın bir zahiri yani görünen yüzü, bir de batını yani derin sırları vardır. Tedebbür; ayetin sonuna kadar fikretmek, sonucunu ve hikmetini aramaktır. Hazreti Peygamber Efendimiz gece namazında bazı ayetleri defalarca okur, her seferinde yeni bir hikmet deryasına dalar. Zira Muhammed Suresi 24. ayette:

"Onlar Kur'an'ı düşünmüyorlar mı? Yoksa kalpleri üzerinde kilitler mi var?" (Muhammed Suresi, 24. Ayet)

buyurulmuştur. Bu ayet anlamamanın sebebinin zeka eksikliği değil; kalp kilitleri, yani günahlar, kibir, dünyaya meyil gibi olduğunu ihtar eder.

Kur'an'ı anlamamanın en sahih ve ihtisamlı yolu bildiğiyle amel etmektir. Bu konuda sahabe düsturundan bahsedecek olursak; bir sahabe içki yasağı geldiğinde, ayeti duyduğu an elindeki kadehi kırmışsa işte bu ayeti tam anlamaktır. Amel edilen her ayet, bir sonraki ayetin kapısını açan bir anahtardır. Amel yoksa mana perdeleri kapanır.

Kur'an anlaşıldığında müminin üzerinde fiziksel ve ruhsal bir değişim başlar. Zümer Suresi 23. ayette:

"Allah sözün en güzelini, ayetleri birbirine benzeyen, uyumlu, tekrarlanan bir kitap olarak indirdi. Rablerinden korkanların ondan derileri ürperir. Sonra derileri ve kalpleri Allah'ın zikriyle yumuşar." (Zümer Suresi, 23. Ayet)

buyurulmuştur. Sonuç olarak Kur'an'ı anlamak; onu bir kılıç gibi kuşanmak, bir kalkan gibi taşımak ve bir güneş gibi kalbe yerleştirmektir. Sahabe-i Kirâm'ın bu adabı, onları çölün

ortasından alıp insanlığın yıldızları haline getirdi. Eğer bu usulle, yani ihlaslı bir niyetle, tane tane tertil dediğimiz bir kıraatle, kendi nefesine hitap ediyormuşçasına bir duruşla ve amel etme iştiağıyla Kur'an'a yaklaşırsan; o kitap sana sırlarını açacak, seninle konuşacak ve seni iki cihanda aziz kılacaktır.

Peki onlar bu anlama adabını nasıl bir usulle inşa ettiler? Sahih kaynakların süzgecinden geçerek bu ihtişamı nakşedelim. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Kur'an'ın sadece okunmasını değil, sanki o an nazil oluyormuş gibi bir tazelikle dinlenmesini tavsiye ederdi. "Kur'an'ı okuduğunuzda kalpleriniz onda birleşsin, tam odaklanın. Kalpleriniz başka yerlere dağıldığında ise kalkın, okumayı bırakın" buyurmuştur. Sahabe için Kur'an, Allah Azze ve Celle ile yapılan bir randevuydu. Hazreti Ebubekir (radiyallahu anh) Kur'an okurken öyle ince bir ruh haline bürünürdü ki hıçkırıklarından ayetler zor duyulurdu. Onun anlama adabı; dilin okuması, aklın tercüme etmesi ve kalbin titremesiydi.

Kur'an'ın güzel sesle okunması teşvik edilmiştir ancak buradaki gaye kulağa değil kalbe hitap etmektir. "Kur'an'ı seslerinizle süsleyiniz." Lakin Efendimiz hemen arkasından adabı şöyle belirler: "Kur'an'ı en güzel okuyan, onu okurken Allah'tan korktuğunu hissettiğiniz kimsedir." Yani sahabe için sesin güzelliği, ayetin heybetini ruha taşıyan bir vasıtaydı. Eğer ses mananın önüne geçiyorsa o okuyuşta anlama adabı eksik sayılırdı.

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Kur'an'ın çok hızlı okunup manasının zayi edilmesini hoş karşılamazdı. Efendimiz buyurmuştu ki: "Kur'an'ı üç günden daha az bir sürede hatmeden onu anlamamıştır." Abdullah bin Ömer (radiyallahu anh) gibi zahit sahabeler; bir surenin manasını, hükmünü, helal ve haramını tam kavramadan diğerine geçmezlerdi. Onların lügatinde okumak, o ayetle "olmak" demektir. Bir ayet okunduğunda, o ayetin manası kalbe inene kadar orada durmak; tıpkı bir yağmur damlasının toprağa süzülmesi gibi kelamın ruha süzülmesini beklemek gerekir.

Sahih kaynaklarda Efendimizin namazda Kur'an'ı okurken ayetlerle nasıl etkileşime girdiği şöyle anlatılır: Efendimiz bir tesbih ayeti okunduğunda "SübhaneAllah" der; bir istek, yani cennet ayeti okunduğunda Allah'tan ister; bir sığınma, cehennem ayeti okunduğunda ise Allah'a sığınır. Adabın özü şudur: Anlamak, ayetle konuşmaktır. Ayet sana Rabbine şükret diyorsa içinden "Elhamdülillah" demek, istiğfar et diyorsa "Estağfirullah" diyerek o an mukabelede bulunmaktadır.

Efendimizin en büyük tavsiyesi Kur'an'ı sadece zihinde tutmak değil, bedene giydirmektir. Sahabe Efendimizin hayatına baktığında yürüyen bir Kur'an görürdü. Hazreti Ayşe annemiz, Efendimizin Kur'an'ı nasıl anladığını şu muazzam cümleyle özetlemişti: "Onun ahlakı Kur'an idi." Bir mümin için anlama adabının zirvesi; Kur'an'ın "öfkelenme" dediği yerde susmak, "infak et" dediği yerde vermektir. Amel edilmeyen bilgi, sahabe nazarında sırtına kitap yüklenmiş merkebin yükü gibi görülürdü. Bir hadis-i şerifte: "Kim geceleyin on ayet okursa gafillerden yazılmaz" buyurulmuştur. Hikmeti şudur: Gündüzün gürültüsü zihni, gecenin sessizliği ise ruhu besler. Sahabe geceleri evlerinden arı vızıltısı gibi Kur'an sesleri yükselen bir topluluktu. Çünkü onlar biliyordu ki Kur'an gece iner, gece anlaşılır, gece kalbe nakşolur.

Sahabe-i Kiram Kur'an'a bir hayat kanunu olarak bakardı. Onların anlama adabı şu dört sütun üzerine kuruluydu:

1. Huşu: Allah'ın huzurunda olduğunu bilmek.
2. Tefekkür: Ayetin içine girip "Rabbim bana ne diyor?" diye sormak.
3. Tevazu: Kendi fikrini değil, Allah'ın muradını aramak.

4. İttiba: Anladığın an "İşittik ve itaat ettik" diyerek hayata geçirmek.

Vahyin kalbi olan Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) için Kur'an, belli saatlere sığdırılan bir vazife değil her nefese yayılan bir hayattı. Ancak onun ve güzide ashabının hayatında Kur'an ile hemhal olmanın altın vakitleri vardı. Bunlardan biri vahyin miracı olan gecenin son üçte biri, yani teheccüd vaktiydi. Kur'an'ın en derin anlaşıldığı ve ruhun kelimelerle yıkandığı en muazzam vakit, herkesin uykuda olduğu seher vaktidir. Efendimizin uygulaması şöyleydi: Hazreti Ayşe annemiz buyuruyor ki; "Resulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) gece namazını hiç terk etmezdi. Öyle ki ayakta durmaktan ayakları şişerdi ve bu namazlarda Kur'an'ı ağır ağır, mana üzerine düşünerek okurdu." Efendimizin tavsiyesi şöyledir: "Gece namazına devam edin. Çünkü o sizden önceki salihlerin adeti, Rabbinize yakınlık vesilesi, günahlardan alıkoyan ve kötülüklere kefarettir." Kur'an'ın ilk ayetlerinin nüzülüyle beraber emredilen gece kıyamı, müminin Rabbinden gelen mesajı en saf haliyle aldığı vakittir.

Diğeri "şahitli vakit" olan sabah namazı ve işrak arasıdır. Sabahın ilk ışıklarıyla beraber kainat uyanırken Kur'an okumak, kalbin vahiyle rızıklandırılmasıdır. İsrâ Suresi 78. ayette belirtildiği üzere:

"Sabah Kur'an'ını da oku. Çünkü sabah Kur'an'ı şahitlik edilen bir kıraattir." (İsrâ Suresi, 78. Ayet)

Efendimiz bu ayeti açıklarken sabah vaktinde hem gece meleklerinin hem de gündüz meleklerinin orada hazır bulunduğunu haber vermiştir. Sahabe-i Kiram sabah namazından güneş doğana kadar olan vakti ganimet vakti olarak görürlerdi. Bu vakitte Kur'an okumak, o günün rızıkına ve manevi zırhına bir anahtar kabul edilirdi.

Üçüncü vakit günün mührü olan akşam ile yatsı arası ve uyku öncesi vakitleridir. Efendimiz günün defterini Kur'an ile kapatmayı hem bizzat yapmış hem de ümmetine vasiyet etmiştir. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) her gece yatağına girmeden önce Mülk ve Secde surelerini okumadan uyumazdı. Ayrıca İhlas, Felak ve Nas surelerini okuyup avuçlarına üfleyerek bütün vücudunu meshederdi. Geceleyin Bakara Suresi'nin son iki ayetini (Amenerrasülü) okuyan kimseye, bu iki ayet her türlü şer ve musibetten korunmak için yeter buyurmuştur.

Dördüncü vakit her anın zikri olan yolculukta ve binek üzerinde okumaktır. Kur'an'ın vakti sadece mescitler veya seccadelerle sınırlı değildi. Efendimiz hayatın akışında da Kur'an'ı dilinden düşürmezdi. Abdullah bin Muğaffel (radiyallahu anh) anlatıyor: "Mekke'nin fethi günü Resulullah'ı devesinin üzerinde Fetih Suresi'ni tane tane, makamla okurken gördüm." Bu, bir mümin için Kur'an'ın her anın ve her yolculuğun yoldaşı olması gerektiğinin en ihtişamlı örneğidir.

Evet, kimimizin duvarında sadece bir teberrük veya gösteriş için astığı, kimimizin tozlu rafların arasında mahzun bir dost gibi öylesine beklettiği o mübarek kitap, aslında bir süs eşyası değil bir hayat pınarıdır. O rafların sessizliğine hapsedilmek için değil; kalplerin fırtınalarını dindirmek, karanlıkta kalan ruhlara fener olmak ve yorgun gönüllere "Ben buradayım" demek için inmiştir. Onu o tozlu raflardan indirdiğinizde sadece bir kitabın kapağını değil, kainatın Rabbi ile olan randevunun kapısını açarsınız. O andan itibaren siz dünya sürgününde sahipsiz bir yetim değil, Arş-ı Ala'nın hitabına muhatap olan bir müminsiniz. Sahabe-i Kiram'ın titreyen elleriyle tuttuğu, Efendimizin gözyaşlarıyla ıslattığı o nur, şimdi sizin parmak uçlarınızda ve sizin kalbinize girmek için izin istiyor.

Unutmayın ki Kur'an ancak ona canlı bir muhatap gibi yaklaştığınızda size sırlarını açar. O duvarda asılı durdukça bir hatıra, kalbe indiğinde ise bir dünyadır. Artık o tozları silmenin ve Kelam-ı Kadim'in o sarsıcı, diriltici ve şifa veren sesiyle kendi nurunuzu yeniden inşa etmenin vaktidir. Rabbim bizi Kur'an'ı sadece okuyanlardan değil; onu duyan, onu anlayan, onunla nefes alan ve onun ahlakıyla ahlaklanan o kutlu zümreye ilhak eylesin. O mübarek kelam, evlerimizin ziyneti olmaktan çıkıp mahşer meydanında en sadık şefaathimiz ve yolumuzu aydınlatan sönmez nurumuz olsun. O zaman en yüce makamdan beşeriyetin karanlığını yırtan o ilk nida ile, Alak Suresi'nin ilk 5 ayetiyle bu muazzam iklimi mühürlemek gerekir. Çünkü bu ayetler sadece İslam'ın başlangıcı değil, bizim de Kur'an'la yeniden tanışma ve kalbimize o nuru nakşetme miladıdır.

Bismillahirrahmanirrahim.

"Oku! Yaratan Rabbinin adıyla oku. O insanı bir alaktan yarattı. Oku! Rabbin en büyük kerem sahibidir. O kalemle yazmayı öğretendir. İnsana bilmediğini o öğretti." (Alak Suresi, 1-5. Ayetler)

Cebrail (aleyhisselam) bu ayetleri Nur Dağı'nda Efendimizin kalbine ilk kez indirdiğinde kainat sarsılmıştı. Şimdi o sarsıntıyı kendi kalbinizde hissedin. Bu beş ayet, bizim Kur'an ile olan ebedi dostluğumuzun ilk imzası olsun. Rabbim zihnimizi ve gönlümüzü Furkan'ın nuruyla pürnur eylesin. Kalbimize nakşolan bu adabı hayata geçireceğimiz salih amellerle taçlandırırsın. Amin.